

POSTANOWIENIE

Dnia 12 kwietnia 2016 r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący: SSO Beata Woźniak

Sędziowie: SSO Anna Czarnecka

SSR del. Joanna Mataczyńska (spr.)

po rozpoznaniu w dniu 12 kwietnia 2016 r. w Poznaniu

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z wniosku Skarbu Państwa – Naczelnika Urzędu Skarbowego w Z.

przy uczestnictwie Z. Z. (1) i E. Z.

o wpis hipoteki przymusowej

na skutek apelacji wnioskodawcy (dz.kw. (...)) od postanowienia Sądu Rejonowego w Złotowie z dnia 13 listopada 2014 r., KW nr (...)

p o s t a n a w i a:

I. zmienić zaskarżone postanowienie w ten sposób, że:

1. uchylić wpis hipoteki przymusowej dokonany przez Referendarza Sądowego w dniu 6 października 2014r. (dz. kw. 5327/14) i oddalić wniosek o wpis hipoteki;

2. zasądzić od wnioskodawcy na rzecz uczestnika postępowania Z. Z. (1) kwotę 100 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania;

II. zasądzić od wnioskodawcy na rzecz uczestnika postępowania Z. Z. (1) kwotę 200 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania odwoławczego.

Anna Czarnecka Beata Woźniak Joanna Mataczyńska

UZASADNIENIE

Wnioskiem z dnia 3.10.2014 r. Skarb Państwa - Naczelnik Urzędu Skarbowego w Z. wniósł o wpis hipoteki przymusowej na rzecz Skarbu Państwa w kwocie 28.947,00 zł w księdze wieczystej Kw (...) z tytułu należności głównej i odsetek za zwłokę. Do wniosku dołączony został tytuł wykonawczy nr (...) z dnia 12 czerwca 2007r. wystawiony przeciwko zobowiązanemu Z. Z. (1) na kwotę należności głównej 15.266,00zł i odsetek za zwłokę od dnia 1 maja 2007r. W treści tytułu wskazano, iż upomnienie doręczono zobowiązanemu w dniu 28 maja 2007r. Na stronie 5 tytułu w części „N” podano dane identyfikacyjne współmałżonka zobowiązanego – E. Z..

Referendarz sądowy dokonał wpisu hipoteki przymusowej w dziale IV księgi wieczystej (...) zgodnie z wnioskiem.

Na powyższy wpis skargę złożył uczestnik postępowania Z. Z. (1) wnosząc o uchylenie wpisu hipoteki przymusowej. W uzasadnieniu skargi skarżący podniósł, że od 1989 r. istnieje w jego związku małżeńskim rozdzielność majątkowa,

o której wierzyciel wiedział. Zadłużenie wobec wierzyciela powstało z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej w 2006 r., a zatem w okresie, w którym rozdzielnosc obowiązywała. Nadto, uczestnik wskazał, że w Urzędzie Skarbowym w Z. złożył wniosek o umorzenie zaległości podatkowej obejmującej zobowiązania dotyczące wpisanej hipoteki przymusowej. Uczestnik załączył kserokopię aktu notarialnego z dnia 7.04.1998 r. obejmującego umowę majątkową małżeńską.

Postanowieniem z dnia 13.11.2014 r. Sąd Rejonowy w Pile, Zamiejscowy Wydział Ksiąg Wieczystych w Złotowie, w sprawie o sygn. akt Dz Kw (...), Kw (...) utrzymał w mocy wpis hipoteki przymusowej w dziale IV Kw (...) (punkt 1) i kosztami postępowania obciążył uczestnika postępowania w zakresie przez niego poniesionym (punkt 2). W uzasadnieniu rozstrzygnięcia Sąd Rejonowy podniósł, że zgodnie z treścią działu II Kw (...) ujawnionymi właścicielami nieruchomości tam zapisanej pozostają Z. Z. (1) i E. Z. w ramach wspólności majątkowej małżeńskiej. Nadto, do chwili wydania orzeczenia w niniejszej sprawie ani uczestnik postępowania, ani jego żona nie złożyli wniosku o zmianę wpisu w dziale II Kw (...). Sąd Rejonowy wyjaśnił, że zmiana wpisu polegałaby na wpisie do udziałów małżonków Z., bowiem z chwilą zniesienia wspólności majątkowej małżeńskiej ustrój majątkowy bez udziałowy (wspólność łączna) przekształca się w ustrój działowy (majątki osobiste małżonków). W odniesieniu do działu II księgi wieczystej wpis dotyczyłby udziału po 1/2 części na rzecz E. Z. i Z. Z. (1). Sąd Rejonowy podkreślił, że do skargi uczestnik postępowania dołączył wprawdzie kserokopię aktu notarialnego, jednak w takim kształcie nie można było dokonać zmiany wpisu. Sąd I instancji odniósł się przy tym do treści uchwały składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16.12.2009 r., sygn. akt III CZP 80/09, zgodnie z którą Sąd rozpoznając wniosek o wpis w księdze wieczystej związany jest stanem rzeczy istniejącym w chwili złożenia wniosku i kolejnością jego wpływu. Ubocznie Sąd Rejonowy wskazał, że dokonywanie zmian wpisów w księdze wieczystej obciąża właścicieli nieruchomości, a brak zmian powoduje ujemne skutki prawne tak, jak ma to miejsce w niniejszej sprawie.

Apelację od powyższego postanowienia wywiódł uczestnik postępowania, zaskarżając je w całości. Apelujący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i odrzucenie wniosku Skarbu Państwa - Naczelnika Urzędu Skarbowego w Z. oraz o obciążenie kosztami postępowania za obie instancje wnioskodawcę, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji. Apelujący zarzucił Sądowi Rejonowemu:

- 1) obrazę art. 109 ust. 1 ustawy o księgach wieczystych i hipotece przez błędną jego interpretację, a co za tym idzie ustanowienie hipoteki przymusowej na nieruchomości, która jest współwłasnością skarżącego, podczas gdy z wniosku wynika, że dysponuje on tytułem wykonawczym wystawionym jedynie przeciwko uczestnikowi postępowania,
- 2) obrazę art. 29 § 2 pkt 1 ustawy Ordynacja podatkowa poprzez nieuwzględnienie, że zobowiązanie uczestnika powstało po zniesieniu ustawowej wspólności małżeńskiej,
- 3) obrazę art. 3 k.c. poprzez powołanie w zaskarżonym postanowieniu przepisów ustawy uchylonych w 2013 r.,
- 4) obrazę art. 3 ustawy o hipotece i księgach wieczystych poprzez nieuwzględnienie okoliczności, że domniemanie zgodności prawa jawnego z księgą wieczystą z rzeczywistym stanem prawnym jest domniemaniem wzruszalnym i może zostać obalone w każdym postępowaniu,
- 5) obrazę art. 626⁹ k.p.c. poprzez nie oddalenie wniosku, albowiem nie obejmował on roszczeń wobec skarżącej. W razie istnienia tej przeszkody do wpisu Sąd Rejonowy był w ocenie skarżącego zobowiązany wyznaczyć wnioskodawcy odpowiedni termin do jej usunięcia, a po bezskutecznym upływie terminu Sąd powinien wniosek oddalić,
- 6) obrazę art. 626⁸ k.p.c. przez stwierdzenie, że Sąd jest związany treścią wniosku, gdzie tymczasem nie zamyka to drogi do podważania w trybie procesu ważności czynności prawnej stanowiącej podstawę wpisu i domagania się usunięcia niezgodności między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej, a rzeczywistym stanem prawnym, tym bardziej że Sąd nie dysponował tytułem wykonawczym wobec skarżącej.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

apelacja okazała się zasadna.

Zgodnie z art. 626⁸ § 1 k.p.c. wpis dokonywany jest na wniosek i w jego granicach chyba, że przepis szczególny stanowi inaczej. Rozpoznając wniosek sąd bada jedynie treść i formę wniosku, załączonych do niego dokumentów oraz treść księgi wieczystej (art. 626⁸ § 2 k.p.c.). Powyższy przepis wyznacza również kognicję Sądu Odwoławczego, rozpoznającego środek odwoławczy od orzeczenia Sądu I instancji.

Sąd Okręgowy podziela i przyjmuje za własne ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Rejonowy. W świetle tak ustalonego stanu faktycznego sprawy nie zasługiwały na uwzględnienie zarzuty ustania małżeńskiej wspólności majątkowej między małżonkami na skutek ustanowienia rozdzielności majątkowej. Jak wyżej wskazano, kognicja Sądu wieczystoksięgowego obejmuje badanie jedynie treści i formy wniosku, załączonych do niego dokumentów oraz treści księgi wieczystej. Stan księgi wieczystej na chwilę złożenia wniosku wskazywał, że uprawnionymi z tytułu prawa własności są E. Z. i Z. Z. (1) na prawach wspólności ustawowej. W tej sytuacji, fakt ustania wspólności nie stanowił przeszkody do dokonania wpisu hipoteki. Skutki zaniechania ujawnienia aktualnego stanu prawnego w księdze wieczystej obciążają wyłącznie uczestników. Tym samym, Sąd Rejonowy nie dopuścił się zarzucanego mu błędu w ustaleniach faktycznych, jak również nie przekroczył granic swobodnej oceny dowodów.

Apelacja podlegała uwzględnieniu z innego powodu.

Niewątpliwie według przepisów ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa (dalej nazywanej w skrócie „o.p.”) Skarbowi Państwa i jednostce samorządu terytorialnego przysługuje hipoteka przymusowa celem zabezpieczenia m.in. zobowiązań podatkowych podatnika (art. 34 § 1 o.p.), jej przedmiotem może być m.in. nieruchomości stanowiąca przedmiot współwłasności łącznej podatnika i jego małżonka (art. 34 § 3 pkt 2 o.p.). Hipoteka przymusowa powstaje - z zastrzeżeniem przewidzianego tam wyjątku - przez dokonanie wpisu do księgi wieczystej (art. 35 § 1 o.p.), a podstawą wpisu jest - poza decyzjami wymienionymi w art. 35 § 2 pkt 1 o.p. - tytuł wykonawczy lub zarządzenie zabezpieczenia, jeżeli mogą być wystawione na podstawie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji bez wydawania decyzji (art. 35 § 2 pkt 2 o.p.). Z kolei art. 27c (dodany ustawą z dnia 6 września 2001 r. o zmianie ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji oraz niektórych innych ustaw. – wszedł w życie z dniem 30.11.2001r.) ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (dalej nazywanej w skrócie „u.p.e.a.”) stanowi, że jeżeli egzekucja ma być prowadzona zarówno z majątku wspólnego zobowiązanego i jego małżonka, jak i z ich majątków osobistych, tytuł wykonawczy wystawia się na oboje małżonków. Wprawdzie przepis art. 27c u.p.e.a. dotyczy postępowania egzekucyjnego, jednakże według poglądu wyrażonego w orzecznictwie (patrz: orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 29 stycznia 1953 r., II C 2520/52 oraz z dnia 28 marca 1995 r., I CR 2/95), postępowanie dotyczące wpisu hipoteki przymusowej w księdze wieczystej powinno być traktowane, jak postępowanie egzekucyjne. Ugruntowane jest bowiem stanowisko Sądu Najwyższego, iż choć zadaniem ustanowienia hipoteki przymusowej, która nie jest ani sposobem egzekucji, ani jego skutkiem - nie jest wyegzekwowanie roszczenia, lecz zabezpieczenie wykonania zobowiązania i ułatwienie przyszłego postępowania egzekucyjnego, to jednak w sytuacji, gdy oczekiwany skutek postępowania egzekucyjnego może być osiągnięty tylko wtedy, gdy wierzyciel ma taki tytuł prawny, jaki jest wymagany do wszczęcia egzekucji, tj. tytuł wykonawczy (art. 109 ust. 1 u.k.w.h., art. 35 § 2 pkt 2 o.p.), to podstawą wpisu hipoteki przymusowej powinien stanowić taki sam tytuł, który może być podstawą egzekucji we wszystkich wypadkach jej prowadzenia (tak: Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 7 marca 2014r., IV CSK 322/13). Jeżeli zatem według art. 27c u.p.e.a. do egzekucji z majątku wspólnego zobowiązanego i jego małżonka potrzebny jest tytuł wykonawczy wystawiony na oboje małżonków, to i do wpisu hipoteki przymusowej, której przedmiotem jest taka nieruchomości, konieczne jest istnienie tytułu wykonawczego wystawionego na oboje małżonków. Odpowiednio dotyczy to wpisu hipoteki przymusowej mającej zabezpieczać należności podatkowe podatnika na nieruchomości stanowiącej przedmiot małżeńskiej wspólności majątkowej podatnika i jego małżonka (według terminologii użytej w art. 34 § 3 pkt 2 o.p. - na nieruchomości stanowiącej przedmiot współwłasności łącznej podatnika i jego małżonka).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego zdecydowanie dominuje stanowisko, że administracyjny tytuł wykonawczy wystawiony tylko przeciwko podatnikowi nie może być podstawą wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości stanowiącej przedmiot współwłasności łącznej podatnika i jego małżonka (por. także uchwały Sądu Najwyższego z dnia 18 września 2002 r., III CZP 49/02; z dnia 18 października 2004 r., III CZP 33/04; i postanowienie z dnia 15 grudnia 2004 r., II CK 274/04). Sąd Okręgowy w składzie rozpoznającym niniejszą podziela stanowisko wyrażone w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 2013r. (I CSK 433/12) i argumenty przedstawione w jego uzasadnieniu sprowadzające się stwierdzenia, że w aktualnym stanie prawnym hipoteka przymusowa może zostać wpisana na podstawie dokumentu, który wystawiony jest przeciwko wszystkim osobom wpisanym w księdze wieczystej jako właściciele nieruchomości. Odnosi się to do każdego dokumentu, a zatem także do tytułu wykonawczego. Przemawia za tym podnoszona w piśmiennictwie konieczność zachowania w postępowaniu wieczystoksięgowym tożsamości podmiotowej podstawy wpisu obciążenia hipotecznego (dział IV) z wpisem w dziale II księgi wieczystej obejmującym wpisy dotyczące własności i użytkowania wieczystego. Niewątpliwie współmałżonek zobowiązanego nie jest odpowiedzialny za zaległość podatkową małżonka będącego podatnikiem i nie jest zobowiązany jako podatnik, konsekwentnie – nie odpowiada za zobowiązanie podatkowe. Powołany wyżej przepis art. 27c u.p.e.a. umożliwia jednak objęcie odpowiedzialnością małżonka zobowiązanego, który w rozumieniu prawa materialnego (podatkowego) nie jest zobowiązany (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 2010 r., III CZP 27/10). Jego zobowiązanie wynika z długu małżonka (podatnika) i jest ograniczone do odpowiedzialności z majątku wspólnego. Wierzyciel nie może w takiej sytuacji żądać zapłaty zobowiązania przez drugiego małżonka, to jednak na etapie postępowania egzekucyjnego, wierzyciel sięga także do jego majątku, który jest wspólnym majątkiem dorobkowym małżonków (tak: wyrok WSA w Opolu z 13 lipca 2009r., I SA/Op 221/09). W takim przypadku, aby można było mówić o „tytule wykonawczym wystawionym na oboje małżonków” konieczne jest wpisanie w tytule zobowiązanego (podatnika) oraz jego małżonka, jako podmiotów, przeciwko którym prowadzona jest egzekucja. Przed wystawieniem tytułu wykonawczego wierzyciel winien doręczyć upomnienie zarówno zobowiązanemu, jak i małżonkowi zobowiązanego. Skoro bowiem małżonek zobowiązanego odpowiada składnikami majątku wspólnego i musi znosić egzekucję z tych składników, to tym samym musi otrzymać upomnienie wyrażające ostrzeżenie o tym, że w związku z nieuregulowaniem należności przez zobowiązanego, zachodzą okoliczności do przymusowego wykonania obowiązku w drodze egzekucji ze składników majątku wspólnego. Dopiero prawidłowo wystawiony tytuł wykonawczy wraz z dowodami doręczenia upomnienia zobowiązanemu i małżonkowi zobowiązanego, stanowi podstawę do prowadzenia egzekucji administracyjnej z majątku wspólnego małżonków i majątku osobistego zobowiązanego (podatnika), a nadto spełnia wymagania niezbędne do dokonania wpisu hipoteki przymusowej.

Wprawdzie poza kognicją sądu wieczystoksięgowego leży badanie kwestii zasadności i wymagalności obowiązku objętego tytułem wykonawczym, to jednak sąd ten bada czy przedłożony tytuł wykonawczy spełnia podstawy do wszczęcia postępowania egzekucyjnego w administracji w postaci elementów wymienionych w art. 27 §1 pkt 12 i 27c u.p.e.a. Ważną przesłanką wszczęcia egzekucji jest dołączenie do tytułu wykonawczego dowodu doręczenia upomnienia zobowiązanemu i jego małżonkowi, a jeżeli doręczenia upomnienia nie było - wymagane jest podanie w tytule wykonawczym podstawy prawnej braku tego obowiązku. Należało zatem wskazać w tytule wykonawczym konkretny przepis, który zwalniał uprawnionego od doręczenia upomnienia E. Z..

Mając na względzie powyższe, Sąd Okręgowy uznał, że zaskarżone postanowienie zostało wydane z naruszeniem przytoczonych przepisów prawa. Administracyjny tytuł wykonawczy /znajdujący się w aktach na k. 959-961/, który został przedłożony wraz z wnioskiem jako podstawa wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości stanowiącej przedmiot współwłasności łącznej uczestników postępowania (w treści ujawnionej w księdze wieczystej), nie został wystawiony na oboje małżonków. Został on bowiem wystawiony tylko na będącego dłużnikiem podatkowym Zbigniewa Ziębę. Tej oceny nie zmienia podanie w części „N” tytułu wykonawczego danych identyfikacyjnych małżonka podatnika, albowiem nie oznacza, że tytuł wykonawczy został wystawiony na oboje małżonków (tak też w: Postępowanie egzekucyjne w administracji – komentarz, pod red. R. Hauser, A. Skoczylas, wyd. CH Beck, s. 193). Czym innym jest bowiem „wystawienie tytułu wykonawczego na oboje małżonków” (wymagane w art. 27c u.p.e.a.), a czym innym jest jedynie „podanie danych” (jak ma to miejsce np. w art. 27 §2 u.p.e.a.). Co więcej w części „N” tytułu możliwe było wpisanie danych współmałżonka zobowiązanego, jeżeli „w poz. 9 zakreślono kwadrat nr

1” /tak: wskazówki wypełniania formularza u dołu strony 5/. Tymczasem, jak wynika z treści tytułu wykonawczego wystawionego przeciwko dłużnikowi Z. Z. (1), w poz. 9 zakreślono kwadrat nr 2, a nie nr 1. Z dokumentów przedłożonych przy wniosku o wpis hipoteki nie wynika też, aby małżonek zobowiązanego przed wystawieniem tytułu wykonawczego otrzymał upomnienie. Sąd Okręgowy dostrzega przy tym, że rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 16 maja 2014 r. w sprawie wzorów tytułów wykonawczych stosowanych w egzekucji administracyjnej (Dz.U. 2014r., poz. 650) określające aktualny wzór formularza tytułu wykonawczego wszedł w życie w dniu 21 maja 2014r. i dopuszczał stosowanie dotychczasowych wzorów tytułów wykonawczych stanowiących załączniki nr 4-7 oraz nr 24 i 25 do rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 22 listopada 2001 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz. U. Nr 137, poz. 1541, z 2003 r. Nr 9, poz. 106 oraz z 2004 r. Nr 10, poz. 79) przez okres nie dłuższy niż 6 miesięcy od dnia wejścia w życie tego rozporządzenia (tj. do dnia 21 listopada 2014r.). Jednak w dacie złożenia wniosku (3 października 2014r.) wnioskodawca miał już świadomość, że przedłożony tytuł wykonawczy choć wypełniony zgodnie z obowiązującym w 2007r. wzorem formularza, to nie spełnia wymogów art. 27 §1 pkt 12 i 27c u.p.e.a. i wymaga korekty. W kontekście powyższego, przedłożony tytuł wykonawczy nie uzasadniał dokonania wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości stanowiącej przedmiot współwłasności łącznej uczestników postępowania (w treści ujawnionej w księdze wieczystej).

Kierując się powołanymi wyżej argumentami Sąd Okręgowy na podstawie art. 386 § 1 kpc w zw. z art. 13 §2 kpc zmienił zaskarżone postanowienie, uchylając zaskarżony wpis hipoteki i oddalając wniosek.

Koszty postępowania I-instancyjnego i II-instancyjnego obciążały wnioskodawcę, jako przegrywającego sprawę (art. 520 § 2 kpc.). Na koszty poniesione przez uczestnika złożyły się uiszczone przez niego opłaty: od skargi na orzeczenie referendarza oraz opłata od apelacji.

Anna Czarnecka Beata Woźniak Joanna Mataczyńska